

Update doorontwikkeling ROSA

Voor:	Architectuurraad Edustandaard
Van:	Brian Dommissie, namens Beheerteam ROSA
Datum	16 oktober 2025
Betreft	Update doorontwikkeling ROSA incl. bespreek-/beslispunten

Doel

- Vaststellen van de aanpassingen in de ROSA
- Kennismaken van de voortgang op een aantal onderdelen en daarop reflecteren
- Beoordelen werkvoorraadoverzicht en mogelijk bijstellen prioriteiten en planning en/of nieuwe epics laten opvoeren.

De aanpassingen en voorstellen zijn in het QA-team van 23 september 2025 besproken en goedgekeurd. De gevraagde besluiten en acties zijn gebaseerd op de adviezen van het QA-team.

Aanpassingen in de ROSA

Aanpassingen als onderdeel van een Epic

Epic 001e – Uitwerken architectuurskaders: drivers en doelen

Zie Excel-document: *ROSA Doelen en drivers - nieuwe beschrijvingen en views*

In het [ROSA metamodel](#) onderkennen we de Architectuurskaders. Naast Architectuurprincipes (generiek voor meerdere ontwerpgebieden), Ontwerpprincipes (gericht op een bepaald ontwerpgebied) en ontwerp-skaders (gericht op scenario's binnen de IV-domeinen en ketendomeinen) bestaan die architectuurskaders ook uit de motivatie-objecten Doelen en Drivers (https://rosa.wikixl.nl/index.php/Drivers_en_doelen). Bij de eerste uitwerking van de ROSA hebben we die drivers overgenomen uit de voorgaande versie van de ROSA. Daarnaast hebben we de doelen enerzijds gebaseerd op de NORA kwaliteitsdoelen (<https://www.noraonline.nl/wiki/Kwaliteitsdoelen>) die geclusterd zijn per kernwaarden (https://www.noraonline.nl/wiki/Kernwaarden_van_Dienstverlening) en anderzijds aangevuld met 3 publieke waarden uit de waardenwijzer (<https://www.kennisnet.nl/tools/waardenwijzer/>) en die ook in kwaliteitsdoelen verder uitgewerkt. Bij de beschrijving van de kwaliteitsdoelen uit de NORA hebben we in die beschrijving de focus van overheidsdienstverlening aangepast naar ketensamenwerking.

In de werkvoorraad hadden we gepland dit construct nog verder uit te werken en te completeren. Daarvoor is nu een eerste slag gemaakt en dit heeft geresulteerd in een aantal wijzigingen en in een aantal voorstellen die we in de Architectuurraad willen behandelen en vaststellen. Het gaat om de volgende zaken:

1. Nieuwe drivers zijn toegevoegd (o.a. afgeleid uit de doelarchitecturen), te algemeen geformuleerde drivers zijn geschrapt. Uitgangspunt is dat de driver aan moet sluiten bij een actuele ontwikkeling (nieuwe wetgeving, beleidsdoel etc.) en dat er ook een bron moet zijn waarnaar verwezen kan worden (bijv. [Inclusief onderwijs](#)). Zie hiervoor tab 2 (Drivers) in het document **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen**.
 - a. **Voorstel:** Overnemen van de aanpassingen en nieuwe drivers in de architectuurskaders (motivatie) van de ROSA
2. Sommige doelen hadden een nietszeggende beschrijving (bijv. *duurzaamheid: De mate waarin duurzaamheid wordt gewaarborgd*). Alle beschrijvingen zijn nu meer gebaseerd op de corresponderende kwaliteitsdoelen uit de NORA of die uit de Waardenwijzer (NB de WaardenWijzer

is niet zo structureel van opzet als de NORA maar uit de teksten vallen de kernwaarden en kwaliteitsdoel prima af te leidne incl. een beschrijving). De focus die we nu gekozen hebben is niet overheidsdienstverlening maar dienstverlening in het algemeen (zowel van private als publieke dienstverleners). Ketensamenwerking zien we als onderdeel van die dienstverlening. Dienstverleners kunnen hun diensten optimaliseren door op onderdelen (ketenprocesstappen) samen te werken met andere dienstverleners door bijv. gegevens uit te wisselen op basis van standaarden en afspraken. Keten-/sectorvoorzieningen zijn onderdeel van diensten. Daarmee is de scope van de kernwaarden en kwaliteitsdoelen in de NORA redelijk makkelijk te vertalen naar de scope die deze kernwaarden en kwaliteitsdoelen hebben in de ROSA. De voorstellen voor de nieuwe beschrijvingen + toelichting staan in het document onder de tab Doelen: **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen**.

- a. **Voorstel 1:** Accorderen dat de scope van de kernwaarden en kwaliteitsdoelen de dienstverlening is van zowel publieke als private dienstverleners ipv alleen maar ketensamenwerking. Diensten kunnen gebruikmaken van ketensamenwerkingen om zo de dienst te verbeteren waarmee ketensamenwerkingen onderdeel van de dienstverlening zijn en daarmee ook de kernwaarden en kwaliteitsdoelen van toepassing zijn. NB voor ketenpartners (waaronder dienstverleners) in een ketensamenwerking kunnen voor bepaalde doelen nog nadere zaken gelden die vaak in afspraken zullen worden vastgelegd.
- b. **Voorstel 2:** Accorderen van de nieuwe beschrijvingen.
3. NORA kent kwaliteitsdoelen die geclusterd zijn per kernwaarden. Wij hanteren die indeling ook en hebben die aangevuld met 3 publieke waarden uit de waardenwijzer. Alleen hebben wij dit *doelen* genoemd.
 - a. **Voorstel:** Hanteer de term *kwaliteitsdoelen* ipv *doelen*
 - b. **Reden:** in projecten en bijvoorbeeld de sectorarchitectuur FOSA zijn ook specifieke doelen opgenomen maar dat zijn niet dezelfde doelen als de kwaliteitsdoelen, maar kunnen meer gezien worden als projectdoelen. Uiteraard is er een relatie tussen die twee maar om verwarring met andersoortige doelen te voorkomen stellen we voor de naamgeving in de ROSA preciezer te maken en ook, conform een van de principes van de ROSA, meer in lijn met de NORA.
4. De kernwaarden zijn in de ROSA niet gedocumenteerd (het zijn visual groupings).
 - a. **Voorstel:** Accordeer dat we kernwaarden opnemen als aparte entiteiten (Archimate-element: value) in de ROSA incl. beschrijving etc. (zie document **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen** (tab Kernwaarden) en stel deze vast.
5. Er zijn 7 kwaliteitsdoelen van de NORA niet overgenomen plus 1 kernwaarde (*Doeltreffend*).
 - a. **Voorstel:** deze kernwaarde met zijn kwaliteitsdoelen wel overnemen (dit is in het document **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen** als voorstel uitgewerkt in tab (Kwaliteits)doelen en tab Kernwaarden). Dan blijven we dicht bij het uitgangspunt aan dat we de NORA volgen maar dat we van uit het onderwijs daar nog kernwaarden en kwaliteitsdoelen aan toevoegen. Doen we dat niet dan moeten we in de ROSA gaan uitleggen waarom we afwijken van de NORA.
6. Vanuit de WaardenWijzer was in eerste instantie de kernwaarde *Inclusief* toegevoegd. In de WaardenWijzer is Inclusiviteit echter eerder een kwaliteitsdoel dat valt onder de kernwaarde *Rechtvaardig*. Daar wordt onder verstaan: *Integriteit betekent onder meer dat wat er gebeurt in het onderwijs betrouwbaar, transparant en controleerbaar is, net zoals de data en de systemen die gebruikt worden. Integriteit betekent ook dat publieke middelen doelmatig worden besteed, met aandacht voor duurzaamheid, om recht te doen aan toekomstige generaties.* Eerder is geconstateerd dat de onderdelen die de WaardenWijzer onder Integriteit beschrijft zoals *Duurzaam, Betrouwbaar, Transparant, Controleerbaar* kwaliteitsdoelen zijn die al in de NORA zijn onderkend (onder andere kernwaarden).
 - a. **Voorstel:** *Rechtvaardig* als kernwaarde opnemen ipv *Inclusief*. Inclusiviteit als kwaliteitsdoel onder deze kernwaarde opnemen. De bestaande indeling van de andere kwaliteitsdoelen onder *Rechtvaardig* behouden, maar in de toelichtende teksten dit wel nader toelichten.
7. De huidige view met alle kernwaarden en hun kwaliteitsdoelen naast elkaar afgebeeld en de drivers daarboven met Influence-relaties tussen kwaliteitsdoelen en drivers is op een scherm onleesbaar.

- a. **Voorstel:** maak per kernwaarde en zijn kwaliteitsdoelen een view met de relaties naar de relevante drivers. En maak per driver een view naar alle kernwaarden/kwaliteitsdoelen. Zie voor voorbeelden **Doelen - nieuwe beschrijvingen en attributen** onder de tab Mapping drivers-doelen.
(NB nu nog niet uitgewerkt maar dit zou ook zo gedaan kunnen worden voor de architectuurprincipes (<https://rosa.wikixl.nl/index.php/Architectuurprincipes>) in relatie tot de kernwaarden en kwaliteitsdoelen).
8. De teksten die nu op de wiki-pagina staan moeten aangepast worden en bepaalde keuzes nader toelichten. Dat is nu nog niet gebeurd.
 - a. **Voorstel:** teksten aanpassen en tegelijkertijd met alle vastgestelde wijzigingen opleveren om te reviewen in het QA-team van december 2025.

Gevraagde besluit AR

- Accorderen van de nieuwe opzet en uitwerking.

Vervolgacties

- Als de aanpassingen zijn doorgevoerd zullen die ter controle nog een keer worden geagendeerd in het QA-team en daarna formeel vastgesteld in de AR. Informeren van de Standaardisatieraad (conform de afspraken die hier over zijn gemaakt in het beheerproces).
- Daarna kan deze Epic afgesloten worden. Actualiseren van drivers, kernwaarden en kwaliteitsdoelen is daarna onderdeel van het reguliere beheerproces.

Epic 022 - Standaarden en het Edustandaard lagenmodel

- Zie Epic 22 - Overzicht standaarden en afspraken uitwerken in de ROSA (<https://rosa.wikixl.nl/index.php/Werkvoorraadoverzicht>)
- Zie: https://rosa.wikixl.nl/index.php/Interoperabiliteit_en_het_Edustandaard_lagenmodel en https://rosa.wikixl.nl/index.php/Standaarden_geplot_op_het_Edustandaard_Lagenmodel

Twee onderdelen in de ROSA die gaan over standaarden en afspraken waren eerder al aangepast en vastgesteld (zie: https://rosa.wikixl.nl/index.php/Standaarden_en_afspraken en https://rosa.wikixl.nl/index.php/Standaarden_en_afspraken_relevant_voor_onderwijs). Een update van standaarden geplot op een lagenmodel was nog daarin nog niet uitgevoerd. Oorspronkelijk hanteerden we een eigen weergave van een lagenmodel dat binnen de overheid in diverse vormen en gedaantes al langer in gebruik is. Dat lagenmodel hebben we ook toegepast tot nu toe in het onderwijs.

Gestimuleerd door de wens om internationale standaarden inzichtelijk te maken in de ROSA en vice versa de in Nederland gehanteerde standaarden in een internationaal overzicht te kunnen opnemen (EduXS) is als oplossing naar voren gekomen om het lagenmodel te gaan baseren op het lagenmodel van het European Interoperability Framework. Die slag is nu in de ROSA gemaakt, waarbij we niet alleen de bij Edustandaard geregistreerde standaarden op dat nieuwe lagenmodel (dat we Edustandaard Lagenmodel hebben gedoopt) hebben geplot (https://rosa.wikixl.nl/index.php/Standaarden_geplot_op_het_Edustandaard_Lagenmodel), maar ook de relatie tot EIF, de NORA en andere lagenmodellen hebben beschreven (https://rosa.wikixl.nl/index.php/Interoperabiliteit_en_het_Edustandaard_lagenmodel).

Aan de pagina's hebben we verder een extra navigatie-element toegevoegd om snel te kunnen schakelen tussen de verschillende onderdelen.

Gevraagde besluit AR:

- Vaststellen van de pagina's:
 - https://rosa.wikixl.nl/index.php/Interoperabiliteit_en_het_Edustandaard_lagenmodel
 - https://rosa.wikixl.nl/index.php/Standaarden_geplot_op_het_Edustandaard_Lagenmodel
- Bij positief besluit is Epic 22 hiermee afgerond is en kan worden afgesloten.

Epic 032 - Update AMIGO-aanpak en gegevensmodellen in de ROSA en bij Edustandaard.nl

- Zie Epic 32 - ROSA conceptuele en gegevensmodellen publiceren (<https://rosa.wikixl.nl/index.php/Werkvoorraadoverzicht>)
- <https://www.edustandaard.nl/amigo/>
- <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Onderwijssemantiek>

Vorige keer zijn de (voorgenomen) wijzigingen in zowel de AMIGO-aanpak als in de ROSA onder Onderwijssemantiek inhoudelijk gepresenteerd en besproken. Het QA-team kon zich vinden in die wijzigingen en heeft richting de AR het advies gegeven om ze daadwerkelijk op Edustandaard.nl en in de ROSA door te voeren. De AR heeft in juni 2025 die voorgenomen wijzigingen geaccordeerd.

De wijzigingen zijn nu doorgevoerd in zowel de ROSA als op Edustandaard.nl. Er staat een nieuwe versie van het AMIGO-methodiek document (v1.1.0) klaar naar aanleiding van het besluit van de AR van juni. Hierin zijn de door de AR besloten wijzigingen verwerkt en enkele actualisaties doorgevoerd.

Het ging om de volgende wijzigingen:

- Aanpassingen op hoofdlijnen in Deel I (De AMIGO-methodiek):
 - Hoofdstuk 3: Bijwerken beschrijving Edustandaard Lagenmodel;
 - Paragraaf 5.1 (Niveaus van modellen): Relatie leggen met MIM;
 - Paragraaf 5.2 (Inhoudsgebieden): Relatie leggen met het scenario-model in ROSA;
 - Paragraaf 5.4: AMIGO Gegevenscatalogus vervangen door ROSA Gegevensmodellen
- Aanpassingen op hoofdlijnen in Deel II (Toetsen en Examineren)
 - Dit deel in zijn geheel onderbrengen in ROSA, in de vorm van (a) een Keteninrichtingsscenario 'Uitwisseling leerlinggegevens en resultaatgegevens' en (b) een publicatie van het huidige Toepassingsgegevensmodel als ROSA gegevensmodel in het onderdeel Onderwijssemantiek.

Op hoofdlijnen zijn de belangrijkste aanpassingen in de nieuwe publicatie en in de ROSA:

Ad (a): Hoofdstuk 3 sluit aan op:

https://rosa.wikixl.nl/index.php/Interoperabiliteit_en_het_Edustandaard_lagenmodel#Opbouw_van_het_lagenmodel

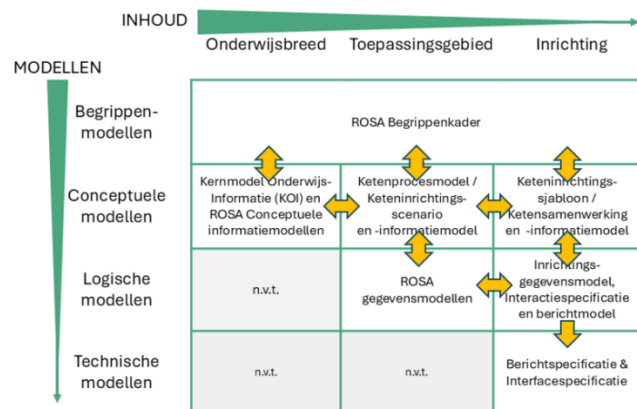
Ad (b): Zie <https://docs.geostandaarden.nl/mim/mim/> i.h.b. paragraaf 1.6

Ad (c): Deel II van het AMIGO-document is overgezet naar een keteninrichtingsscenario (zie https://rosa.wikixl.nl/index.php/Uitwisseling_leerlinggegevens_en_resultaatgegevens) als onderdeel van de ketenprocesmodellen en andere scenario's.

Ad (c): De beschrijving van de ROSA-gegevenscatalogus op

https://rosa.wikixl.nl/index.php/ROSA_Logische_gegevensmodellen is uitgebreid.

Ad (c): De Modellenmatrix is bijgewerkt in het document en op <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Onderwijssemantiek>

Ad (d): De ROSA gegevensmodellen zijn in de ROSA gepubliceerd als onderdeel van het onderdeel Onderwijssemantiek (zie <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Onderwijssemantiek>):

- https://rosa.wikixl.nl/index.php/ROSA_Logische_gegevensmodellen

Gevraagde besluit AR:

- Vaststellen van de aangepaste ROSA pagina's en de nieuwe versie van de AMIGO-methodiek.
- Bij positief besluit is Epic 032 afgerond en zal afgesloten worden.

Vervolgacties:

- Het aangepaste AMIGO-methodiek document zal na de AR gepubliceerd worden op Edustandaard.nl en de omliggende teksten op de site zullen aangepast/geactualiseerd worden.

Aanpassingen die niet vallen onder een Epic

Update onderwijssemantiek

Zie voor overzicht: <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Onderwijssemantiek>

Onderwerpen:

- A. Voortgang ROSA begrippenkader omzetten naar NL-SSB
- B. Verkennen van een eigen FORA Begrippenkader
- C. Adopteren basisbegrippen uit het NORA Begrippenkader
- D. Omdopen Redactieteam ROSA Begrippenkader naar Werkgroep Onderwijssemantiek

Vorige keer is een update gegeven van een aantal lopende acties rondom de onderwijssemantiek en zijn ook een aantal voorstellen voor vervolgacties voorgelegd. Die laatste zijn met een positief advies bij de AR geagendeerd geweest die de voorstellen heeft bekrachtigd. Ook in de Standaardisatieraad is op hoofdlijnen het onderwerp Onderwijssemantiek geagendeerd geweest. Uit het verslag van juli 2025: *De Standaardisatieraad vindt dat er in principe harmonisatie moet plaatsvinden, omdat het onderdeel is van het DNA van de Standaardisatieraad. Daarnaast vindt de Standaardisatieraad dat de lopende business met de ontwikkeling van de architecturen en de AKA's en de referentiearchitecturen geen hinder mag ondervinden van deze ontwikkeling.*

Concrete invulling

Voor de toekomst betekent dit besluit dat dit project in een soort side-table plaatsvindt. De prioriteiten die in het stuk aangegeven zijn kunnen gevolgd worden. De Standaardisatieraad wil halfjaarlijks op de hoogte gehouden worden of er een versnelling of extra capaciteit nodig is als ergens tegenaan gelopen wordt. Op die manier wordt incrementeel aan een geharmoniseerd begrippenkader gebouwd vanuit de behoefte van de korte en middellange termijn. Uiteindelijk kom je dan tot een stelsel. Bas Kruiswijk en Marianne Mulder zullen de capaciteitsbelasting en focus van de harmonisatie bewaken.

Het gaat overigens hier niet zozeer om een bepaald project maar om een aantal ontwikkelingen die bijdragen aan de door de SR onderschreven harmonisatie. *De prioriteiten uit het stuk* zijn de voorgenomen en voorgestelde acties die ook in het QA-team en AR zijn besproken. Daarmee kunnen we dus verder. Deze keer willen we in de AR enerzijds een update geven van de voortgang van bepaalde acties en anderzijds een advies vragen ten aanzien van de positionering van onderwijssemantiek binnen Edustandaard irt de ROSA.

Ad A - Voortgang ROSA begrippenkader omzetten naar NL-SSB

Het huidige ROSA Begrippenkader is qua structuur omgezet naar de overheidsstandaard NL-SBB. Je kunt dit zien op <https://rosa-begrippenkader.wikixl.nl/index.php/Hoofdpagina> wat de omgeving is van de begrippeneditor die we hiervoor in gebruik hebben genomen. Het is work-in-progress waar het Redactieteam nu mee bezig is. Deze omgeving is ook niet bedoeld voor publicatie, maar voor beheerders. De uiteindelijke publicatie zal in de ROSA wiki zelf gebeuren alsmede ook op Onderwijsbegrippen.nl (<https://onderwijsbegrippen.nl/nl/>) dat draait op het BegrippenXL platform, <https://www.begrippenxl.nl/nl/>. NB dit platform gaat de NL-SBB structuur ook hanteren in de weergave. Het nieuwe NORA Begrippenkader wordt ook vanuit een NL-SBB-editor ontsloten via dit platform (<https://www.begrippenxl.nl/nora/nl/>).

Ad B - Verkennen van een eigen FORA Begrippenkader

De editor die we nu gebruiken maakt het mogelijk om meerdere begrippenkaders te beheren. We gaan onderzoeken hoe we een FORA Begrippenkader kunnen inrichten dat begrippen adopteert uit het ROSA Begrippenkader en eigen domeinspecifieke begrippen (specifiek voor alleen het funderend onderwijs) daaraan toevoegt. En dit begrippenkader ontsluiten in de FORA wiki alsmede ook op onderwijsbegrippen.nl.

Ad C - Adopteren basisbegrippen uit het NORA Begrippenkader

Het onder A genoemde work-in-progress bevat onder meer een aanpassing (van de definitie, toelichting en andere attributen) van een groot aantal begrippen in het ROSA begrippenkader om die volledig in lijn te brengen met de Basisbegrippen uit het NORA Begrippenkader (<https://www.begrippenxl.nl/nora/nl/>). De uitkomst van deze aanpassing zal inhoudelijk de volgende keer voorgelegd worden aan het QA-team en daarna ter vaststelling in de AR. Van belang is dat we niet alleen basisbegrippen die we hadden in de ROSA aanpassen aan de NORA, maar ook begrippen die we in de ROSA hanteren en die basisbegrippen in de definitie gebruiken, aanpassen om meer consistentie te verkrijgen. Het gaat dus om begrippen die al eerder waren vastgesteld maar die nu door deze actie opnieuw voorgesteld worden.

NB In het voorgaande NORA Begrippenkader waren veel van deze basisbegrippen ook al opgenomen maar werd onderkend vanuit onder meer de NORA Gebruikersraad dat die een stevige kwaliteitsupdate nodig hadden. Meer achtergrondinformatie over deze update is te vinden op https://www.noraonline.nl/wiki/NORA_Begrippenkader. Naast de Basisbegrippen gaat het NORA Begrippenkader ook begrippenkaders bevatten over Toegang (IAM), Gegevensuitwisseling, Gegevensmanagement etc. Als die beschikbaar komen zullen we ook daar het ROSA Begrippenkader op gaan scannen en aanpassen waar nodig.

Ad D - Omdopen [Redactieteam ROSA Begrippenkader](#) naar Werkgroep Onderwijssemantiek

De huidige naam van de werkgroep is enigszins misleidend. Het Redactieteam heeft nl. veel meer onder zijn hoede dan alleen het Begrippenkader. Ook KOI, opstellen en review van conceptuele informatiemodellen en andere onderdelen die met semantiek en semantische interoperabiliteit te maken hebben worden behandeld in deze werkgroep. Voorstel is om de naam van deze werkgroep om te dopen naar de werkgroep Onderwijssemantiek die verantwoordelijk is voor de onderdelen van de onderwijssemantiek ([Onderwijssemantiek - ROSA Wiki](#)) en conform het Edustandaard Lagenmodel de focus heeft op de Informatielaag en de semantische interoperabiliteit.

Hiermee is het ook voor betrokkenen bij Edustandaard duidelijker dat dit een generieke werkgroep is die past in het rijtje dat staat in de toelichting op https://www.edustandaard.nl/standaard_werkgroepen/ nl. de werkgroep Edukoppeling (die gaat over de technische lagen: applicatielaag en IT-infrastructuurlaag), IBP en UBV (beveiliging en privacy), Toegang (IAM, Digitale identiteiten en deels H2M-interoperabiliteit) en Internationalisatie (focus op internationale en nationale ontwikkelingen).

Gevraagde reactie in QA-team:

- Bekrachtigen van het voorstel onder D en de SR adviseren die vast te laten stellen.

Werkvoorraadoverzicht

Het meeste recente werkvoorraadoverzicht staat op <https://rosa.wikixl.nl/index.php/Werkvoorraadoverzicht>

Naast de hierboven beschreven aanpassingen en voortgang wordt er gewerkt aan of gaat er gestart worden met de volgende Epics:

- Verdere invulling van ontwerpgebied Interoperabiliteit, met focus op technische interoperabiliteit, samen met de werkgroep Edukoppeling (Epic 001-c).
- Kettenprocesmodel "Onderwijs volgen bij meerdere onderwijsaanbieders" (ROSA-Epic 034). In QA-team is geadviseerd om te kijken of er in het kader van Npuls ontwikkelingen zijn waarop we aan moeten sluiten.
- Omzetten van het ROSA Begrippenkader naar de NL-SBB standaard incl. het in gebruik nemen van de aangepaste Begrippeneditor. Dit is nagenoeg afgerond.
- Epic 033: doorstart van het overzicht en inzicht nationale en internationale architectuurontwikkelingen in samenwerking met de Edustandaard werkgroep Internationale standaardisatie (https://www.edustandaard.nl/standaard_werkgroepen/internationale-standaardisatie/)

Gevraagde reactie AR:

- Zijn er aanpassingen in planning en/of prioritering nodig?